



HARGITA MEGYEI ZARÁNDOKTAK

TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

2014



Consiliul Județean Harghita
Harghita Megye Tanácsa
Harghita County Council

„A Mária Út több mint turistaút, több mint zarándokút, több mint értékes program, több mint értékek gyűjteménye, több mint az önismeret útja, több mint új szemlélet, több mint jó társaság, több mint kultúra, több mint szakralitás, több mint turisztikai ajánlat, több mint spirituális élmény, több mint Közép-Európa felfedezése, több mint az országhép gazdagítása - több mint 1400 km...”

Tartalomjegyzék

Bevezető	4
1. A zarándokutak általános bemutatása, üzenete és jelenlegi állapota Hargita megyében	5
2. A Mária Út Hargita megyei útvonalai és székelyföldi kapcsolódásai	11
3. A jelenlegi turizmuspiaci trendek, igények és a tipikus célrétegek.....	14
4. Turisztikai termékek és szolgáltatáselemek	18
5. Partnerek és más szereplők a Mária Út megvalósításában	24
6. Jelenlegi igénybevételi lehetőségek, termékformálás	27
6.1. Napos bontású turisztikai programok	28
6.2. Tematikus zarándoklatok szervezése	31
6.3. A termékformálás lépései	32
7. Várt eredmények és továbbfejlesztési lehetőségek	33
8. Más zarándokutak: a csíksomlyói ferences meditációs útvonalak	37
9. Következtetések, kapcsolódások	38
Irodalomjegyzék	41

Bevezető

A Hargita Megyei Zarándokutak Marketingjének fejlesztésére vonatkozó koncepció hozzájárul a Recultivatur projekt céljainak megvalósításához. A projekt célja a délkelet-európai vallás-turisztikai értékek bevonása a turisztikai körforgásba. Régióink jelentős és nagyon változatos vallás-turisztikai adottságokkal rendelkeznek, melyek nem teljesen ismertek még a hazai és külföldi turisztikai piacon. Napjainkban nagyon keresettek azon adottságok, melyek a lelki feltöltődést teszik lehetővé, ily módon a vidéki térségeink egyre vonzóbbá válnak, és vallás-turisztikai örökségünk amennyiben turisztikai terméké alakítjuk, helyi közösségünk számára hasznot hozhat. A Recultivatur projekt WP5 munkacsomagjának elvárása, hogy vallás-turisztikai terméket fejlesszünk. A projekt partnersége egy közös módszertan által szeretné biztosítani a termékfejlesztést. A Hargita megyei vallás-turisztikai termékek fejlesztése a következő három szolgáltatást foglalja magában:

1. Hargita megyei zarándokutak marketingjének fejlesztése
2. Csíksomlyó, mint lelki-szellemi központ – programok fejlesztése zarándokok számára
3. Erdélyi református templomok tematikus útja – információk gyűjtése

A jelenlegi projekt: *A Hargita megyei zarándokutak marketingjének fejlesztése* elvárt eredményei között kiemelten fontos, hogy a turisztikai piacon ezeket a termékeket eladhatóvá tegyük. El szeretnénk érni, hogy a termékek megtalálhatóak legyenek bármely turisztikai iroda kínálatában, szórólap vagy turisztikai kalauz formájában, ugyanakkor célunk, hogy a térségbe látogató turista megtapasztalhassa a szálláshelyeken, látványosságokon, programokon keresztül

társágunk vendégszeretetét.

1. A zarándokutak általános bemutatása, üzenete és jelenlegi állapota Hargita megyében

Hargita megye országos szinten élen jár a zarándokutak kiépítésében, ezek egy új típusú vallásturisztikai termékként jelentkeznek, melyek ötvözik a lelki és az ökoturisztikai jellegű élményeket. A megye területének nagy részét a Mária Út nemzetközi zarándokútvonal hálózta be, kapcsolódva ugyanakkor a nyugati irányultságú, ausztriai–magyarországi Mária Úttal is.

Továbbá léteznek Csíksomlyón kisebb félnapos és egynapos meditációs útvonalak, melyeket a zarándokok, de a helyi lakosság és egyházi-klerikális személyek is igénybe vehetnek. Ezekről bővebben a koncepció utolsó, 8. részében fogunk beszélni.

Más megyei zarándokutak jelenleg nincsenek, ezért jelen tanulmány is nagymértékben a Mária Út helyzetéről tájékoztat és ennek fejlesztési lehetőségeit veszi figyelembe.

A Mária Út, latin nevén Via Mariae egy kiépülés alatt álló zarándokút, melynek bizonyos szakaszai már bejárhatóak, mások pedig még a tervezés különböző fázisaiban vannak. A Mária Út tulajdonképpen nem egyetlen út, hanem egy hatalmas útvonalhálózat, amely átszövi Hargita megyét is, lehetőséget teremtve a zarándokolni vágyóknak, hogy a Csíksomlyóra vezető hagyományos gyalogos utakon járjanak.

A Mária Út – Via Mariæ projekt lényege, hogy Közép-Európa vallási értékeit egységes rendszerré szervező zarándok-útvonal és spirituális, turista útvonalhálózat épüljön ki Magyarországon és Közép-Európában, amely összeköttetést teremt kelet–nyugat irányban az osztrák Mariazell, Budapest, Máriapócs és az útvonal végállomását jelentő Csíksomlyó között, valamint később észak–dél irányban Czestochowa, Esztergom, Budapest, Máriagyúd és Medjugorje között. A

Mária Út egy nagy keresztet rajzol ki Közép-Európa térképén, a Szűz Mária kegyhelyeket köti össze.

A Mária Út spirituális turista-útvonalának jelölésére **egy szimbólum-rendszert dolgoztak ki Magyarországon**. Az arcukat a **hagyomány és a modernség összhangját próbálja ötvözni**. A Mária Út egyik **jele** a spirituális színű lila „m” betű lett, melynek középső szára keresztet jelöl, hátsó szára pedig mutatja a továbblépés irányát. A lila szín a főútvonalat jelöli, de emellett Erdélyben és Székelyföldön több mellékág esetében más színeket is használunk (piros, kék, sárga, zöld). Az **m kezdőbetű, benne a kereszt, stabilitást fejez ki, de tekinthető hídnak vagy kapunak is**. Ugyanakkor a jelkép Máriát és a benne mint édesanyában megtestesült Istent, Jézus Krisztust is szimbolizálja.



A Mária Út jelenlegi kiépítettsége – általánosan és Hargita megyében (2013. október)

Jelen pillanatban a Mária Út a jelzésrendszer szintjén a legjobb kiépítettséget Magyarországon érte el. A főútvonal és a kapcsolódó mellékutak szintjén a 90%-ot közelíti meg. Erdélyben ennél jóval alacsonyabb szinten van kb. 50%–60%-ra tehető, de ezen belül Hargita megyében kb. 60-65%-ra tehető a főútvonal és 65%–70%-ra mellékútvonalak irányjelzései és főbb eligazító jelzéseinek kivitelezése.

Hargita megye és Székelyföld érdekessége egyébként, hogy az Út egyik fő végpontja itt van, emiatt pedig nemcsak a nyugati irányból közelítő főútvonalat építi ki, hanem számos más irányból (lásd következő, 2. fejezetben: legalább 5 másik irányból „szedi össze” a térség más pontjairól potenciálisan érkező zarándokokat és turistákat). A székelyföldi útvonal különleges figyelmet igényel: természeti szépségei ugyanakkor komoly akadályokat is jelentenek, esetenként, ami nem csak egyszerű jelzésrendszert hanem egy komplexebb gyalogos infrastruktúrát és veszélyelhárító, elsősegélynyújtó rendszer megvalósítását is feltételezi.

Közép- és Kelet-Európában jelenleg nincs hasonló méretű zarándokút. Bár vannak már kisebb utak a fontos zarándokhelyek közelében, a Mária Út e térség legfontosabb zarándokútjává válhat, hiánypótló lehet a térségben. Az elmúlt évtizedekben tömegesen kerestek fel az emberek távoli országokban Mária-kegyhelyeket míg a nem kevésbé jelentős, közép-európai,

vallási–kulturális értékekről nincs ismeretük. Zarándoklat tekintetében Románia neve a külföldiek szemében végképp ismeretlen (Romániában jelenleg az egyetlen vallási–történelmi látnivaló típus, a keleti, ortodox egyházhoz tartozó moldvai és bukovinai késő-középkori eredetű kolostorok). A Mária Út – Via Mariæ olyan gyalogútvonal, ami elsősorban a természetben húzza meg útvonalát. Gyalogos és kerékpáros vonalvezetése igyekszik elkerülni a forgalmas közutakat.

A Mária Út egy több mint 1400 km-es spirituális és kulturális értékeket felfűző kárpát-medencei gyalogút, melyet bárki bejárhat gyalogosan 60 nap alatt. Mária Út mentén kb. 60 kisebb-nagyobb zarándokhely található. Az utat útjelzések és táblák jelölik, ajánlott szálláshelyek várják a zarándokokat, amelyről térképes zarándokkalauz készül. A zarándokok az útvonal bejárása során az állomásokon pecsétet és egyedi azonosítású gyöngyszemet kapnak, amelyből a saját rózsafüzérüket fűzhetik fel az egész út végigjárása folytán.

A Mária Út nem titkolt **célja**, hogy újra megelevenedjenek a térségben mélyen gyökerező Szűz Mária iránti tisztelet szép hagyományai. Közép-Európa népeit a Mária tisztelet köti össze. Ez a tisztelet tradicionálisan él a román, székely, sváb, ruszin, tót, osztrák, német, bajor, lengyel, szerb népeknél és lényegesen megtalálható mind az ortodoxia, mind a görög és római katolikusoknál is. Fontos, hogy a Mária kegyhelyek rendkívüliségét felfedezze a világ és segítségével Mária üzenetét lehessen tolmácsolni a más nemzetek felé is. Ezáltal a Mária Út a népek és vallások közötti megbékélés, kiengesztelődés útja lehet. A zarándokút egy olyan eszköz lehet, amely hívő és nem hívő emberek tömegének segítheti a Jézushoz vezető út felfedezését és titkainak megismerését. Bemutatja a Kárpát medence színes vallási és nemzeti adottságait, az itt élő népek értékeit.

A gyaloglás közben megélt közösségi érzés, a természet közelsége, a megszokottból való kiszakadás élménye, a fizikai teljesítményből fakadó kellemes fáradtság új nézőpontba helyezik a világot. Az ember egyszerre megismeri a világot és saját magát, s a felismerések révén

megváltozik, átalakul a szemlélete is.

A Mária Út üzenete

A vallásos küldetés

A 20. század jelentős változásokat hozott nemcsak a városi, hanem a vidéki emberek életében is. A szedentarizmus, a rossz táplálkozási kultúra és az egyre növekvő információmennyiséggel járó szellemi-testi megterhelés – ezek jellemzik a legtöbb nyugati civilizációt adaptáló ország társadalmait. Ugyanakkor a műszaki és fogyasztói kultúra elszakította az emberek többségét a termelés örömétől, a világi dolgok teremtésének a realitásától és kész termékek özöne önteltté, megszárdulttá változtatta a fogyasztói társadalom egy részét. Ennek ellenére az emberek legmélyebb kódolt ösztönei közé tartozik a keresés, az igazság, a valóság a jó út keresése, a végső célok és az összefüggések megértése. A társadalmak általános betegsége az atomizálódás, vagyis az egyének elszigetelődése egymástól.

Az emberek többségének a fenti okok miatt valamilyen megfogalmazott vagy ki nem mondott éhsége van a testi és lelki felüdülésre, gyökeresen más, jellemzően lassú, de kiszámítható mozgásra, pihentető kiszakadásra a mindennapokból. A kiszakadás alkalmakat teremt arra is, hogy más szemszögből lássák önmagukat, eddigi életüket és tervezett céljaikat, vágyaikat.

A gyalogos zárandoklat lehetőséget teremt, hogy közlőről, időt szentelve mindenre ami érdekesnek tűnik újra felfedezzük Isten csodáit, találkozunk önmagunkkal és a zárandoklatban résztvevő társainkkal, megosztva az élményeket és belső értékeinket. Mindez fordulatokat is hozhat a zárandokok életében, ettől lesz maradandó élmény egy ilyen turisztikai termék. Az út megismerés, így belső úttá is válik.

A természet és kultúra találkozása

A Mária Út, akárcsak más zárandokutak is, a természethez viszi közel a gyalogosan közlekedő

zarándokot. Láttatja vele nemcsak a szépet, hanem a táj sebeit, a hulladékot a szennyezést is, amit eddig lehet autóból nem volt alkalmja észrevenni vagy megnyilvánulási formáit „megismerni”. Ugyanakkor – mivel egy jó zarándokút a bevett útvonalaktól, autótaktól távol húzódik - a rejtett kincseket vagy fel nem fedezett kis örömeket, érdekességeket is láttatni képes a résztvevő turistákkal. A Mária Út egy olyan sajátos zarándokútvonal hálózat, amely elsősorban a természetben vezeti útvonalát.

Továbbá a Mária Út – hasonlóan más zarándokutakhoz – érdeklődéssel közelít a kulturális örökséghez is. A zarándok nemcsak vallási élményt keres, hanem embertársaiban, a hely emberében is keresi a hely szellemét, a spirituális akaratot és ennek megnyilvánulási formáit a múltból és a jelenből egyaránt. Az épített örökség jórésze vallási indíttatású, de vannak népi, folklór elemek vagy művészeti alkotások is, amelyek kifejezik a helyi társadalom gondolkodás módját vagy vallási viszonyulását. Ezért a zarándokutakat úgy építjük fel, hogy találkozzanak jószereivel a helyi kultúra megannyi formáival, amennyiben ezen építmények, kreációk vagy rendezvények vallási és más tolerancia határait nem feszegetik.

A keresztény küldetés

A keresztény világ legfontosabb alakja Jézus Krisztus, a kereszténység kialakulásának legmarkánsabb színhelyei az ő életéhez és az apostolok és Szűz Mária életéhez köthető helyszínek. Romániában és Magyarországon nincsenek a Jézus Krisztus életéhez köthető konkrét helyszínek, de ennek ellenére sok keresztény érték létezik, főleg a különböző szentek életéhez kapcsolódó helyszínek, településeket ismerünk. A Kárpát-medence a Mária-tisztelet egyik legfontosabb régiója, melyben az ebből fakadó keresztény értékek és lehetőségek tárháza kimeríthetetlen. A Mária-tiszteletnek és a búcsújárásnak Szent István királyig visszanyúló, mély gyökerei és kiemelkedően gazdag, ma is élő hagyományai vannak (Regnum Marianum). Ezek ihlették és táplálják a Mária út megvalósítását: hogy legyen egy út, melyre a kegyhelyeket mint

egy rózsafüzér szemeit fűzzük fel.

„Államalapító Szent István királyunk az akkori viszontagságos történelmi időkben olyan jövőt álmódott, amely hitében erős nemzetre épül. Az ő korában több száz templom épült, közöttük számos a Boldogságos Szűzanya tiszteletére. Szent királyunk bölcsességére vall, hogy Magyarországot és a magyar népet az Istenszülő oltalmába ajánlotta. Mi magyarok, elsők között tiszteljük Nagyasszonyunknak, nemzeti Patrónánknak, a Boldogságos Szűz Máriát.

Vallásosságunkban nagy jelentőséggel bírt a búcsújárás, aminek indítéka személyenként változott. A bajban, szükségben, betegségben kérést, hálaadást, a megtisztulás utáni vágyat, a halottakért felajánlott imát, a bűnükért végzett engesztelést egyaránt felfedezhetjük az okok sokasága között. De ott volt és van az idegen tájak, emberek, kegyhelyek megismerése, amely ma is sok vallásos és keresztény értékek iránt fogékony embert indít zarándokútra szerte az egész világon.” Exc. és Ft. Dr. Jakubinyi György körlevele Gyulafehérvár, 2010. szeptember 19.

Vasárnap Katolikus Hetilap, online verzió

A Mária Útnak hármas célkitűzése van:

- a kereszténység értékeinek megőrzése és továbbadása a jövő nemzedéknek
- Közép-Európa vallási és kulturális értékeinek megismertetése a világgal
- a spiritualitást, illetve a mindennapi élet hajszájából kiszakadni akarók számára vonzó, értékeket hordozó, biztonságos zarándokhálózat létrehozása.

A Mária zarándokút létrehozásával célunk, hogy újra megerősítsük a térség mélyen gyökerező Szűz Mária iránti tiszteletét és szép hagyományait. Célunk, hogy a Mária-kegyhelyek rendkívüliségét felfedeztessük a világgal és segítségével Mária üzenetét tolmácsoljuk a világnak.

A zarándokút egy olyan eszköz lehet, amely hívő és nem hívő emberek tömegének segítheti a Jézushoz vezető útra való rátalálását.

2. A Mária Út Hargita megyei útvonalai és székelyföldi kapcsolódásai

A Mária Út különleges részei a Hargita megyei szakaszok, egyrészt mert itt a keleti végpontot

érik el a főútvonalak, másrészt mert sok helyen az átlagosnál nehezebb és veszélyesebb terepen kell haladni a cél fele. A Mária Út egyik végpontja tehát Csíksomlyó és az itteni kegyhely, a tervezett útvonalak logikája pedig az volt, hogy nemcsak egy közlekedési irányból, hanem több erdélyi és székelyföldi irányból gyűjtse össze a Csíksomlyó irányába forduló zarándokokat, így egyféléképpen „modernizálja” majd a zarándoklatokat, vagyis a mai idők emberei számára is elérhetővé és talán érthetőbbé is teszi. Jelenleg létezik két erdélyi és hét-nyolc székelyföldi irány (összesen öt útvonal) létezik.

Mindazonáltal el kell különíteni a főágakat és a mellékágakat, hiszen a kelet-nyugati főágak sok esetben nemcsak székelyföldi, hanem távolabbi, több hetes gyaloglásról érkező zarándokokat hoznak, míg a mellékágak jellemzően csak néhány napos zarándoklatokról szólnak. Az útvonalak jól elkülönülnek egymástól, külön számmal és színrendszerrel rendelkeznek, így a főágak és mellékágak könnyen követhetőek lesznek.

A következő két erdélyi főútvonalat különítjük el:

M 05 piros

...- Marosvásárhely – Csíkszereda (Csíksomlyó) - Gyimesbükk

Marosvásárhely – Sóvárad (MS) – Siklód – Küsmöd – Etéd – Énlaka – Firtosváralja – Székelypálfalva – Farkaslaka – Oroszhegy – Zetelaka – Kápolnásfalu – Szentegyháza – Csíkszereda (Csíksomlyó)

Csík-pálfalva – Csíkelne – Csíkborzsova – Csíkszépvíz – Gyimesfelsőlok – Gyimesbükk (Bákó megye)

M 01 lila

... Kolozsvár – Marosvásárhely – Csíkszereda (Csíksomlyó)

Kolozsvár – Marosvásárhely – Sóvárad (MS) – Parajd – Bucsin – Borzont – Gyergyóalfalu – Gyergyóújfalu – Vasláb – Csíkjenőfalva – Csíkkarcfalva – Csíkdánfalva – Csíkmadaras – Csíkrákos – Csíkborzsova – Csíkpálfalva – Csíkszereda (Csíksomlyó)

Ezen kívül tervben van egy dél-erdélyi útvonal kialakítása is, ennek állapota azonban még kezdetleges:

M 03 lila

...Arad – Gyulafehérvár - Segesvár – Csíkszereda (Csíksomlyó)

Fehéregyháza (MS) – Küküllőszárd – Újszékely – Fiafalva – Székelykeresztúr – Rugonfalva – Siménfalva – Sükő – Farcád – Székelyudvarhely – Homoródfürdő – Kápolnásfalva – Szentegyháza – Csíkszereda (Csíksomlyó)

A mellékvonalak közül a következők vannak kiépítés alatt vagy tervezési fázisban:

M 12 kék

Brassó – Sepsiszentgyörgy – Csíkszereda (Csíksomlyó) – Maroshévíz – Vátradorna

Sepsibükszád (CV) – Tusnádfürdő – Újtusnád – Csíkverebes – Csatószeg – Csíkszentsimon – Csíkszentimre – Csíkszentkirály – Csíkszereda (Csíksomlyó) – Csíkpálfalva – Csíkdelne – Csíkborzsova – Csíkrákos – Csíkmadaras – Csíkdánfalva – Csíkkarcfalva – Csíkjenőfalva – Vasláb – Gyergyóújfalu – Gyergyóalfalu – Gyergyószárhegy – Gődöc – Gyergyóditró – Gyergyóremete- Gyergyóvárhegy – Salamás – Galócás – Maroshévíz – Bélbor – Vátradorna (SV).

M28 sárga

Kóstelek – Csíkszereda (Csíksomlyó) – Kézdivásárhely – Sepsiszentgyörgy

Kóstelek (Bákó megye) – Csíkcsomortán – Csíksomlyó – Fitód – Csíkszentlélek – Csíkmindszent – Csíkbánkfalva – Kászonaltíz – Kászonfeltíz – Kászonimpér – Kászonjakabfalva – Csángótelep (CV) - Sepsiszentgyörgy

M29 zöld

Miklósvár – Barót (CV) – Büdösfürdő – Zsögödfürdő – Csíkszereda (Csíksomlyó)

Összesítve elmondható, hogy a Mária Út Hargita megyében egy jól megtervezett és gazdag, összefüggő hálózatot jelenít meg. Jelenleg ennek csak egy része van elkészülve, kijelvezve (55-60%-a), de tervben van a teljes hálózat kiépítése a közeljövőben (kb. 2015-ig). Hargita megyének egy nyugati útvonal kapcsolódása van (Parajd-Marosvásárhely irány), két déli irányba mutató kapcsolódása (Sepsiszék és Kézdiszék felé), két keleti útvonal is elhagyja a megyét (Gyimes és Kóstelek irányokban), egy dél-kelet (Barót) és egy északi irányba tartó kapcsolódása (Bélbor-Vátradorna irányban).

3. A jelenlegi turizmuspiaci trendek, igények és a tipikus célrétegek

A turizmus 2010-ben a világszintű GDP 9,2%-át, a foglalkoztatottak 8,2%-át, az exportbevételek 6,1%-át és az összbefektetések 9,2-át jelentették (WTTC Annual Report-2011),

A jelenlegi turizmuspiaci trendeket öt probléma köré lehet csoportosítani:

1. demográfiai változások, melyből kiemelendő a harmadik korosztály növekvő aránya, és az ezekből fakadó változások (nő a minőség, kényelem, a gyógyászat és a városlátogatások iránti kereslet),

2. egészségtudatosság növekedése: minden szegmensben észlelhető és hatásai igen szerteágazóak, nemcsak az „egészségipar” számára jelentenek lehetőséget, hanem az aktív turizmus és a szabadidő eltöltés más formáira is (stresszmentesítés),

3. ismeretek és képzettség: egyre több a képzett turista, az általános képzettségi szint növekedésével a fejlett országokban és egyre nagyobb az igény a tudásalapú turizmus iránt.

4. tapasztalatok: a mai turisták legtöbb esetben tapasztalt utazók, akik már több, mint 45-, de sokszor több mint 10 külföldi desztinációt is jól ismernek, és ezzel jó összehasonlítási alapjuk van. Mindez az igényesség, jól informáltság és a kifinomult ötletek számára jelent piaci lehetőséget.

5. slow tourism: általánosan terjed a nonkonformista turizmus iránti igény. Sokszor tehető turisták választanak bungalót vagy sátrat szálloda helyett, gyalognak autózás helyett vagy éppen egyszerű szolgáltatásokat vesznek igénybe (kézművesség, időigényes tevékenységek, spirituális időtöltések).

A fenti öt nagy társadalmi-turisztikai trend közül néhány kedvezőtlennek mutatkozik (demográfiai és tapasztalati trendek), kettő lehetőséget jelent a vallási turizmusban (ismeretek és képzettség valamint az egészségtudatosság) és egy pedig (slow tourism) kimondottan jó alapot teremthet a zarándok-turizmus számára.

Az ismeretek és képzettség javulása a Mária Út természeti és kulturális értékei iránt érdeklődőket szaporítja, hiszen az útvonal rengeteg látnivalót, érdekes és turizmus számára feltáratlan helyszínt érint, sok érdekes emberrel találkozhatnak.

Az egészségtudatosság lecsapódhat a különböző profilaktikus módszerekben (wellness, tornák, stb.) vagy az egyszerűbb megelőzési módszerekben gyalogtúrázások, aktív testmozgás, több kikapcsolódás – kevesebb munka elvével társulva.

A legnagyobb jelentőséggel a slow tourism jelensége bír számunkra, ugyanis ez minden eddig tömegturista, agyonszervezett és modernizált hátteret kerül, új időtöltést, laza programot, de állandó elfoglaltságot kereső embereket jelent. A slow tourismban viszont nem muszáj tömény élményeket nyújtani, a kisebb a szebb, a részleteken van a lényeg, az emberek, az élővilág vagy akár a lelkiség, vallásosság kerül a figyelem középpontjába. Tipikus utazói ennek az áramlatnak:

- a természetjáró turisták akik nem feltétlenül modern építményekben, hanem a helyi lakosság körülményeit igénybe véve, vagy sátorban szállnak meg. Érdeklődésük sokféle lehet, az élővilágtól az élettelen környezetig, de nem túl aktív módon, semmiképp nem motorizált eszközöket igénybe véve, inkább a csendet, a nyugalmat és a szabad időbeosztást preferálva.

- az újszerű a kulturális élményeket keresők: távol a nagyváros zajától (esetenként akár nagyvárosban, de nem rendezvények vagy látogatott helyeket felkeresők is lehetnek), kis települések, régészeti lelőhelyek, kultúrkörök látogatói, önkéntesei akik érdeklődnek sok minden iránt, de nem sietnek. Már érkezéskor jó ismeretanyaggal rendelkeznek a helyről és azt alaposan le akarják ellenőrizni és ki akarják bővíteni.

- vallási-kulturális turisták, zarándokok, ezek közül is többféle létezhet. Az egyik az egyéni, szervezetlen utazók csoportja, akik vallási motivációja alacsonyabb, inkább a kulturális érdeklődés a jellemző, de vallásosságuk sem kizárt (csak nem mindig nyilvánul meg valamilyen egyházhoz való ragaszkodásban, rítusban). Idejük felett maguk rendelkeznek, így az érdekesebbnek tartott helyszíneken több időt töltenek, ezáltal részletesebb információkat is hajlandók befogadni, és egyedi szolgáltatásokat igénybe venni. A másik csoport a tényleges zarándokok, melyek aránya a látogatói körben erősen helyszíntfüggő. Hűségesebb, többször visszatérő vendégek. A zarándokok többségének program és szolgáltatás igénye általában eltér az általános érdeklődésű turistákétól, ezért a fogadó helyszíneknek megfelelő zarándokfogadási feltételrendszerrel kell rendelkezniük (hitgyakorlás, közösségi programok számára helyszínek

biztosítása, szállás, étkeztetés).

A posztmodern turizmus alapvető sajátossága azonban, hogy eltűnnek a klasszikus értelemben vett stabil célszegmensek. Átjárhatóvá válnak a kategóriák, ami azt jelenti, hogy ugyanaz az ember egyik nyáron lehet tömegturista, tengerparti nyaraló vagy alpesi síelő, és következő időszakban lehet felfedező (ún. alocentrikus) turista, akinek nem jelent problémát a kényelem bizonyos mértékű vagy teljes nélkülözése. Ez nem jelenti azt, hogy a feltételrendszerek teljes eltűnéséről beszélünk, vagyis nincs szükség semmilyen típusú infrastruktúrára vagy fogadórendszerre, a slow tourism utazói esetében. Három feltétel változatlan marad, sőt esetenként megnő a szerepe, talán éppen a többi infrastrukturális elem nélkülözése miatt:

- információ-ellátottság. Az igénybe vehetőség legfontosabb feltétele, hogy kiszámítható útvonalakat, programokat, tevékenységeket próbáljanak ki, az igénybevétel valamennyire maradjon átlátható, ez a természeti, nagy területi léptékű tevékenységek esetében még jobb tájékoztatást igényel.

- tartalmak: nem elég a létező, meglévő leírások vagy épülettörténeteket tálni a posztmodern turistának. Szükség van társadalmi, vallási, természeti és emberi-lelki kötődésekre, ismeretekre, élményekre is.

- biztonság: a lazaság, kötetlenség nem jelenti azt, hogy nincs szükség már a személyi vagy vagyonbiztonságra. Ellenkezőleg, a posztmodern turizmus azért tudott Nyugaton kibontakozni, mert a legtöbb helyszín biztonságosan és különösebb tervezés-szervezés nélkül egyénileg is igénybe vehetővé vált. Ezt kell Közép-Európában is elérni, elsősorban most a Mária Út mentén, hogy a zarándokok minél kevesebbet figyeljenek a testi épségükre, biztonságukra, gondtalanul élvezhessék a zarándoklat szellemi, lelki és természeti tartalmait.

Kinek szól a Mária Út?

- A túrázóknak
- A keresőknek
- Az elkötelezett, vallásos embereknek

Kinek mit kínál a Mária Út?

A túrázóknak:

- mélyebb ismereteket a helyi értékekről.
- a kirándulás, sportolás, teljesítmény elérésének és kielégítésének élményét
- hosszabbtávú túraprogramot annak, aki egyszerre csak néhány napos szakaszok megtételére vállalkozik,
- kihívást annak, aki a nagy zarándoklatra kíváncsiságból vagy teljesítményvágyból vállalkozik.

A keresőknek:

- közösségi és lelki élményt,
- a teremtett világ érzékelhető valóságát és szépségét,
- az Isten fele vezető utat.

Az elkötelezett, aktív vallásos embereknek:

- az egyházi, történelmi értékeink és jelképeink élményszerű megélését, megértését
- az ismert vallási hagyományok megismerését és hitük elmélyítését.

- lelki élményt és alkalmat a megtérésre, bűnbánatra.

Ez a hét országot összekötő út mindenki felé nyitott, aki a kulturális, lelki vagy természeti értékeket keresi, korhatártól függetlenül. Szakaszain a félnapos kellemes kikapcsolódástól a többhetes, embert próbáló zarándoklásig széles választási lehetősége van a zarándoknak. Gyalogosan és kerékpárossal is, egyénileg és csoportosan is bejárható. Meg lehet tenni akár az egész hosszat egyben vagy szakaszonként is, minden irányba.

4. Turisztikai termékek és szolgáltatáselemek

A magyar élettér szakrális központjainak a kiaknázása újabb lehetőséget nyújt a székelység, tágabb értelemben a romániai társadalom életminőségének javításában. Számos európai példa sarkall arra, hogy szakrális erőterek fejlesztését megfontoltan és tervszerűen kell végrehajtanunk. A vallási központok fejlesztése olyan lehetőségeket hordoz magában, amelyeknek pozitív hatásai érzékelhetők mind lelki, mind szellemi, illetve társadalmi és gazdasági téren.

A zarándokközpontok egyik fontos feladata az, hogy visszaadja az embereknek az igazságba vetett hitüket, az elveszített bizalmukat, amely az egészséges együttműködés feltétele és amely nélkül nincs jövője az emberiségnek. A nagy európai zarándokközpontok és zarándokutak működése jól mutatja, hogy mekkora erő rejlik a jól megszervezett vallási turizmusban.

A turisztikai fejlesztések elengedhetetlenek annak érdekében, hogy kulturális emlékeinket ismertté tegyük, valamint a magyar nemzeti múlt épített és szellemi öröksége megmaradjon. A vallási turizmus jelentős, sajátos és gyorsan növekvő szegmense a turizmus iparágnak.

A tervezett zarándokút, mint turisztikai produktumnak be kell iktatnia azokat az élményelemeket, amiktől vonzó lesz a látogatók számára:

- lelki és vallási élmény, megtisztulás, katarzis
- kikapcsolódás a hétköznapiakból
- (részleges vagy teljes) kilépés a civilizációs buborékból
- természetközelség, naturál-esztétikai látványok
- teljesítményélmény – sikerélmény („megcsináltam” érzés)
- szakrális helyek meglátogatása, felfedezése, nemcsak urbánus környezetben
- történelmi emlékhelyek meglátogatása, a múlt „tálalása”

A Mária Út kialakításának folyamatában fontos, hogy megtervezzük a kapcsolódó turisztikai és más jellegű helyi termékeket és szolgáltatásokat, amelyek érintkeznek a zarándoklatban résztvevő látogatókkal:

1. Szorosan kapcsolódó szolgáltatások:

a. állandó igénybevételű szolgáltatások: szállás, étkezés, tájékoztatás.

Fontos pontosan determinálni, hogy milyen jellegű szálláshelyek vehetnek részt, mint preferált vagy ajánlott szálláshelyek. Alapvetően a három kategória felállítását vehetjük alapul: low cost típusú zarándokszálláshely (0-5 euróig terjedő árfekvés), szobakiadás vagy más közepes minőségű szálláshely (5-10 euró között), jó minőségű közép kategória (panziók, szerényebb szállodák szolgáltatásai (10-25 euró között). Az útvonal mentén sokszor pihenőhelyeket, illemhelyeket kell kiépíteni, a források környékét rendbe kell tenni és tájékoztatni a látogatókat az ásványvizek hatásaikról, összetételéről.

b. alkalmi igénybevételű szolgáltatások: szállítás, elsősegély, bevásárlás.

A gépkocsi-bérlés, személyszállítás, légitölekedést megkönnyítő szolgáltatások lényegesek, hiszen a zarándokok csak ritkán veszik igénybe mindkét irányban a zarándokutat, sokszor csak egy kisebb, pár napos szakaszt próbálják ki, ehhez pedig oda- vagy visszaszállítási szolgáltatások szükségesek. Az elsősegélyt és az alapvető kórházi ellátást elérhetővé kell tenni, a hegyi mentők és az orvosi rendelők kapcsolati telefonszámait ismertetni kell. A helyi kézműves termelők, élelmiszerboltok, használati cikkeket vagy túrakellékeket forgalmazó üzletek kapcsolati információi szintén kell szerepeljen a szálláshelyeken és főbb pihenőhelyeken, tájékoztatási anyagokon.

2. Jól kapcsolható szolgáltatás- és élménytípusok: vallási események, ünnepek, falusi turizmus (egyes) mozzanatai, (bizonyos) kulturális attrakciók (esemény, tematika és helyszín függvényében válogatva), városi rendezvények, vonzerők. Minden keresztény vallási esemény, ünnep érdekes lehet a zarándokok számára, hiszen a vallási-lelki motivációk a leggyakoribbak és legerősebb faktorok a zarándoklatban. Ezenkívül a falusi turizmus legtöbb élménye jól illeszkedik a zarándokok tipikus érdeklődési körébe, az agrártársadalom, a folklór megannyi formája, a földművelési és állattenyésztési módozatok mind szép példái az egyszerű életnek és a tartós értékekhez való ragaszkodásnak. Mégis, bizonyos túlzottan kereskedelmiesített szálláshelyek vagy üzletek, hangoskodó programok (pl. farsangi események) zavaróak lehetnek a zarándokok számára, így ezeket nem ajánlott kapcsolatba hozni a zarándoklattal.

3. Lazán kapcsolható szolgáltatások: természeti értékek, védett területek, aktív turizmus egyes formái. A zarándok alapvetően nem ökoturista, legalábbis nem az élővilág megismeréséért utazik, gyalogol. Mégis, a legtöbb látogató érdeklődése kiterjed a természetre is, hiszen a zarándoklat nagyobbik része nem településeken, hanem a természetben történik. A táj, a geológiai formációk, a vízfelületek, de akár az élővilág különböző megjelenési formái is

érdekesek lehetnek a zarándokok számára, akik többnyire szemlélődőként (tehát nem aktív résztvevőként), de esetenként nagyon részletesen is szeretnék megismerni különböző ökoszisztémákat és biotópokat. Ugyanakkor egyes ökoturizmusra jellemző helyváltoztatási formák is jól illeszthetők a zarándokút lehetőségeivel (ha magával a zarándoklattal nem is), mint pl. kerékpáros közlekedés, lovaglás, sífutás, tájfutás egyes szakaszokon. Bizonyos wellness vagy gyógyturisztikai szolgáltatások is kapcsolhatóak a zarándoklatokkal, amennyiben ezek a jó ízlés és a mértéktartás jegyében kerülnek terítékre.

4. Inkompatibilis turisztikai termékek

A zarándokúttal leginkább ellentétes szolgáltatásokat és termékeket is szükséges megemlíteni. Így a motorizált közlekedést és annak kereskedelemben is megtalálható típusait igencsak kerülni kell: nemcsak maga a szolgáltatás (ATV, motorszán, terep motorbicikli) kell elkerülje a zarándokokat (nem kell felkínálni nekik), hanem az esetleges motoros „természetjárók” útjai se kereszteződjenek a zarándokúttal. Ugyanakkor a zarándoklat a sílesiklás, a korcsolyázás és más sportok iránt is semleges. Kifejezetten káros lehet, ha a településeken olyan helyen halad át az útvonal vagy olyan kínálati elem kerül be a zarándok-anyagokba, melyek nem felelnek meg a zarándoklat értékrendszerének és küldetésének: hangos szórakozóhelyek, nagy bevásárló centrumok, koncertek, fesztiválok, strandok, diáktáborok, az üzleti turizmus egyes helyszínei.

A Mária Úthoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatásokat bővebben is lehet részletezni:

Zarándokszállások

Az útvonal mentén található és potenciális szálláshelyek feltérképezése, kategorizálása és népszerűsítése fontos része a turisztikai koncepciónak. Mivel az útvonal javarészt vidéki településeket érint számos településen hiányoznak a megfelelő szálláshelyek, amelyekre alternatív megoldásokat kell találni: plébániák, parókiák, családi szálláshelyek. A jelenlegi

törvénykezést is módosítani kell, hogy lehetséges legyen a zarándokszállítás besorolás is.

Étkeztetés

A megfelelő étkezés fontos eleme a zarándoklásnak. A zarándokok hangsúlyozottan nyitottak a helyi termékek megismerésére, a gasztronómiai specialitások megtapasztalására. A Mária Út lehetőséget teremt arra is, hogy a háztáji termékeket, a kis gazdák termékeit is népszerűsítsük, együtt a létező vendéglők, fogadók, kisboltokkal együtt. A források feltüntetése is lényeges, az ivóvíz biztosítás szempontjából.

Tájékoztatás

Fontos, hogy lehetőleg napi járásra legyen elérhető turisztikai információs pont és egy nonstop recepció, ahol telefonon eligazítást lehet kapni. Ezek kiépítése szorosan kötődhet a már létező információs központokhoz, de lendületet adhat, hogy hasonlóak épüljenek olyan helységekből, ahol ez hiányzik. A tájékoztatást megfelelő információs táblákkal is lehet és kell segíteni. Helyenként pihenőhelyek is kell épüljenek, amelyek rendelkeznek a szükséges infrastruktúrával. Az elsősegélynyújtás, orvosi, gyógyszeres ellátás, szállítási lehetőség, pénzváltás, készpénzfelvétel, tájékoztató, stb. mind fontos eleme és része kell legyen a tájékoztatásnak.

Csomag- és személyszállítás

A zarándokok megérkezése, utaztatása, a csomagjaik szállítása szintén szerves része a Mária Út koncepciónak. A helyi, megyei, nemzeti és nemzetközi autóbusz, vonat járatok elérhetőségeinek, autóbérlési lehetőségeinek, repülőfoglalásnak a módját szintén elérhetővé kell tenni a zarándok számára. Ugyanakkor a csomagok szállítására is folyamatos igény mutatkozik, főleg többnapos zarándoklatok esetén. Ezek számos melléktermékként jelentkezhetnek a közeljövőben.

Vallásos és kulturális programok

A vallási turizmus kialakításnak és fejlesztésének lényeges eleme, hogy a térségben meglévő spirituális programok népszerűsítése megfelelő legyen. Az Út mentén lévő települések búcsújának, a falú és város napok, ismétlődő nagyobb jelentőségű vallási események (zarándoklatok: Mária köszöntő, Élő Rózsafüzér, Pünkösdi búcsú, stb. programok: Passió játék, Karizmatikus találkozó, Engesztelés, CSIT, stb.) időpontjának ismertetése fontos feladat. Ugyanakkor a helyi kulturális programok, múzeumok, tájházak, népi hagyományok ismertetése is szerves része az Útnak. A zarándok szívesen szentel időt helyi kultúrák, népszokások, események, vallásos rendezvények megismerésére.

Az épített és természeti látványosságok bemutatása

A zarándok turizmus szorosan kapcsolódik a helyi értékek megismertetéséhez. A Mária Út mottója „Értékek mentén!” is erre reflektál. Ezek megfelelő, többnyelvű ismertetése mindannyiunk feladata. Sajnos ez még sok településen elérhetetlen. Ehhez szorosan kapcsolható az idegenvezetés, zarándokvezetés. Ezek újabb melléktermékei az útnak.

Kapcsolódás a más tematikus utakkal

Hargita megyében a Mária Út érinti a következő tematikus utakat: Só útja, Borvíz útja, Gyümölcs útja, ugyanakkor számos erdei, kijelölt turisztikai utat is érint. A megyében található zöld utak kölcsönös bemutatása növeli az utak és a megye látogatottságát: Borvízút, Fenyő útja, Varság útja, Hárs útja, Gyümölcs útja). Ezekhez szorosan kapcsolhatók a tanösvények (Siculicidium, Korondi Kerékpáros Tanösvény, Mohos Tanösvény, Ferences meditációs ösvények) és biciklis utak (főleg a biciklis zarándokok számára lehet fontos).

Kapcsolódás más turisztikai szolgáltatásokkal

Az aktív turizmus formái: lovaglás, sífutás, kerékpározás, tájfutás, korcsolyázás, úszás, stb. kiegészítő elemként jelenhet meg az út mentén, aminek a megfelelő informálása ugyancsak része kell legyen a koncepciónak.

Zarándokok fogadása

Ez a hagyomány, az ezzel járó rituálé szinte feledésbe merült, néhány elemét még megtaláljuk a Pütkösdi Búcsú alkalmával. A zarándokok várása a település bejáratánál, a keresztaljak köszöntése, a templomba való közös bevonulás, áldás, kínálgatás, elbúcsúzás mind olyan potenciális lehetőség, ami új vonzerőként léphet fel.

5. Partnerek és más szereplők a Mária Út megvalósításában

A Mária Út megvalósítását a 2006-ban alakult magyarországi Mária Út Közhasznú Egyesület kezdeményezte és szervezi mai napig, elsősorban a magyarországi szakaszok kivitelezését, de a környező országok koordinációját is felvállalta. Az erdélyi szakaszok kivitelezését a jóval később, 2012-ben megalakult Erdélyi Mária Út Egyesület intézi, partnerségben több más szervezettel, elsősorban a Gyulafehérvári Caritas és az Erdélyi Kárpát Egyesület helyi szervezeteivel.

Általánosan elmondható, hogy a Mária Út megépítését és tartalommal való feltöltését a fejlesztő egyesület négyes partnerségben látja: egyházak (keresztény történelmi egyházak), politikum/önkormányzatok, vállalatok (turisztikai és nem-turisztikai) valamint civil szervezetek.

Az egyházak közül kiemelt szerepe van a Római Katolikus Egyháznak (hiszen a Mária kultusz a katolikusok között a legerősebb) és a csíksomlyói ferences szerzeteseknek (de nem csak). Az egyházak szerepköre elsősorban a vallásos tartalmakkal való feltöltés, ünnepi és hétköznapi egyházi programok és a zarándokút találkozásainak a megszervezése, lelki útravalók „készítése”

a zarándokok számára, valamint zarándoklatok szervezése. Egy másodlagos feladat lesz az útvonal mentén zarándokszálláshelyek kiépítése, ahol még nincs kiépített turisztikai infrastruktúra, illetve információs szolgáltatás a település és környékének a vallási és szakrális értékeiről, valamint az út népszerűsítése. Gyakran besegítenek a plébániai csoportok önkéntes munkával az út festésében és karbantartásában is.

A politikum és az önkormányzatok két nagyon fontos szereplő, úgy finanszírozási, mint szervezési szempontból. Az önkormányzatok eddig is jelentős támogatást nyújtottak, főleg az Hargita Megyei Fejlesztési Egyesület révén, mely a zarándokút első időszakának finanszírozásához járult hozzá mindenekelőtt. Az önkormányzatok szerepe talán még fontosabb a terület tulajdonosok elérésében, a kiépítés logisztikai hátterének segítségével és más szervezési területeken. Az önkormányzatokon kívüli politikum is jelentős feladatot kaphat, éspedig az adminisztratív és más politikai akadályok elhárításában (pl. útvonal minősítés elősegítése, zarándokszálláshelyek törvényi megerősítése, lobbytevékenység, stb.).

A vállalatok, pontosabban a helyi vállalkozásoknak is a vártnál nagyobb jelentősége van. Elsősorban a turisztikai vállalkozásokra hárul nagyobb szerep, melyek megfelelő szálláshelyeket, étkezési és más szolgáltatásokat biztosítanak a zarándokok számára. Egyes nem turisztikai helyi vállalkozásoknak is szerepe van, mindenekelőtt a kézműves- és élelmiszertermékek, használati cikkek (túrázás, ruházkodás, személyi szolgáltatások) gyártóinak és forgalmazóinak, de a szállítók, autókölcsönzők, utazásszervezők is kerülhetnek új helyzetekbe, nem szokványos elvárások elé. Ugyanakkor a vállalatok azon csoportja, mely semmilyen szinten nem haszonélvezője, beszállítója a turizmusnak, fontos anyagi támogatói lehetnek a kezdeményezésnek.

A civil szervezetek szintén fontos szereplők, hiszen a tapasztalat szerint ők tudnak legnagyobb mennyiségű önkéntes munkaerőt mozgósítani, ami szükséges a kiépítés során, de szükséges lesz

majd a rendszeres és kiszámítható működtetés idején is. A legfontosabb ezek közül az Erdélyi Kárpát Egyesület, amely sok szakembert vagy egyszerű önkéntes munkaerőt bocsájtott rendelkezésre az útvonalak kijelölési munkálataiban és az útvonalak tisztázása során. A Cserkészszövetség is sok lelkes fiatallal járult hozzá az út építéséhez.

Ezenkívül lényeges kapcsolatot építeni a zöld szervezetekkel is, elsősorban azokkal amelyek valamilyen védett területet vagy zöld útvonalat gondoznak, hiszen ezek a zarándokúttal való kapcsolata a Mária Út sikerességét is determinálja.

A paletta jóval tágabb, sok civilszervezet tud szellemi és lelki tartalmakkal, akár anyagiakkal is hozzájárulni. Nem kell kihagyni a sorból a székely Közbirtokosságok aktív szerepét sem, amelyek közül néhány már eddig is jelentős anyagiakkal segítette az útvonal kellékeit, elsősorban megfelelő minőségű faanyaggal.

A Mária Út megvalósítása természetesen ennél sokkal több szereplőt fog implikálni, nemcsak a fenti négy dimenziót vagy azok megemlített példáit, igazi közösségi összefogást eredményezve nagyon sok településen. Így például felbecsülhetetlen a média támogatás, a sajtónak a folyamatos részvétele vagy azon önkéntes embereknek, akik nem valamilyen szervezethez vagy intézményhez való kapcsolódásuk miatt, hanem elsősorban saját motivációjuk, belső késztetéseikre hallgatva állnak a Mária Út megvalósításának és népszerűsítésének hosszú folyamatába.

6. Jelenlegi igénybevételi lehetőségek, termékformálás

A koncepcionális kérdésekhez tartozik – bár ez konkrét operatív feladat – a Mária Út elkészült, látható részei, olyan formában melyek átlagos turisták számára már most igénybe vehetők.

A zarándokút természetesen nem csak egy kijelölt útvonal, hanem egy komplex élmény, melyhez hozzátartozik a különböző vonzerők és szolgáltatások. A következő típusú látnivalók

lesznek a turisztikai termék részei:

- egyházi műemlékek és más szakrális épített örökség,
- népművészeti és néprajzi jelentőségű értékek,
- természeti, ökológiai értékek, védett területek, ökoszisztémák,
- történelmi épített örökség: régészeti maradványok, történelmi épületek, események helyszínei, ipartörténeti emlékek,
- események (folklor, kulturális, vallási), rendezvények, ismétlődő és alkalmi programok (ld. 4. fejezet).

Fontos megjegyezni, hogy ezen attrakciók konkrétan megtalálhatóak lesznek a koncepció kidolgozását követő Mária Út útikalauzban ! Éppen ezért, jelen koncepció nem foglalkozik települési bontásban az egyes látványosságok és más turisztikai értékek bemutatásával.

Hasonlóképpen, koncepcionális kérdés, de jelen tanulmány nem tér ki a megcélzott rétegek, célcsoportok megnevezésére és részletes elemzésére. Röviden e tanulmány 1. és 3. részében érintettük a kérdést, bővebben pedig a koncepciót követő Marketing tervben fogunk e kérdéssel foglalkozni.

Alapvetően kétféleképpen tervezzük piaci turisztikai terméké szervezni a Mária Út bejárható részeit. Az egyik az időtartam szerint, a másik a vallási eseményekhez kapcsolható teljes vagy részleges tematikus zárandoklatok.

6.1. Napos bontású turisztikai programok

Mindig számolni kell a beutazási, és kiutazási napokkal is.

M05 Mária Út :Marosvásárhely- Énlaka – Csíksomlyó - Gyimesbükk

**1. Csomag: Síváradi Keresztelő Szent János Remeteség - Énlaka - Oroszhegy - Szentegyháza–
Csíksomlyó: 4 nap/ 99, 5 km**

1. nap: Síváradi Remeteség – Siklód – Kúsmöd – Etéd – Énlaka: 20,3 km, 7.30 óra
2. nap: Énlaka –Firtosvárálja – Székelypálfalva – Farkaslaka – Oroszhegy: 25. 5 km, 8 óra
3. nap: Oroszhegy – Zetelaka – Kápolnásfalva – Szentegyháza: 24 km, 10 óra
4. nap: Szentegyháza – Tolvajos-tető – Csíksomlyó 30,3 km, 10 óra

2. Csomag: Gyimesbükk – Csíksomlyó: 2 nap/47, 5 km

1. nap: Kontumáci Kápolna- Apahavas- Ugra pataka-Gyimesfelsőloki templom/Sz. Erzsébet Gimnázium 20,7 km, 8, 00 - 9,00 óra
2. nap: Gyimesfelsőlok – Szép-havas – Pogány havas – Csíkszépvíz – Csíkborszova – Csíkdelne – Csíkpálfalva – Csíksomlyó 26,8 km, 9,45 óra

3. Csomag: M05/M01 Mária Út :Marosvásárhely- Énlaka – Csíksomlyó 8 nap (repülőteres változat) 147,50 km

1. nap: Marosvásárhely repülőtér (érkezés) – Marosszentgyörgy (városrész)
2. nap: Marosszentgyörgy – Jobbágyfalva 20 km, 6 óra
3. nap: Jobbágyfalva – Síváradi remeteség 28 km, 8-9 óra
4. nap: Síváradi Remeteség – Siklód – Kúsmöd – Etéd – Énlaka: 20,3 km, 7.30 óra
5. nap: Énlaka –Firtosvárálja – Székelypálfalva – Farkaslaka – Oroszhegy: 25. 5 km, 8 óra
6. nap: Oroszhegy – Zetelaka – Kápolnásfalva – Szentegyháza: 24 km, 10 óra
7. nap: Szentegyháza – Tolvajos-tető – Csíksomlyó 30,3 km, 10 óra
- 8 nap: Visszautazás Marosvásárhelyre, városnézés, repülőtér.

M01 Mária Út

Máriazell -Budapest -Máriapócs – Kolozsvár - Marosvásárhely – Parajd - Csíksomlyó

4. Csomag: Sívárad – Parajd – Bucsintető – Csíksomlyó: 5 nap/120 km

1. nap: Síváradi remeteség – Parajd 14 km, 4.30 óra
2. nap: Parajd – Bucsintető: 30 km, 11 óra
3. nap: Bucsintető – Borzont - Gyergyóalfalva -Gyergyócsomafalva – Gyergyóújfalu: 24 km, 8 óra
4. nap: Gyergyóújfalu – Vasláb – Csíkkarcfalva: 26,6 km, 9 óra

5. nap: Csíkkarcfalva – Csíkdánfalva – Csíkmadaras – Csíkrákos – Csíkelne – Csíkpálfalva – Csíksomlyó: 25.7 km, 8.30 óra

M03. Máriazell - Szeged – Máriaradna – Gyulafehérvár - Segesvár - Székelyudvarhely - Csíksomlyó

5. Csomag: Segesvár – Csíksomlyó: 4 nap/110 km

1. nap: Segesvár – Fehéregyháza – Kisbunt – Küküllőcsanak – Újszékely – Fátfalva – Székelykeresztúr: 25,6 km, 8.00 óra

2. nap: Székelykeresztúr – Rugonfalva – Siménfalva – Sükő - Farcád – Székelyudvarhely: 28,3 km, 9 óra

3. nap: Székelyudvarhely- Szarkakő – Homoródfürdő -Kápolnásfalva – Szentegyháza: 25.5 km, 8 óra

4. nap: Szentegyháza – Tolvajos-tető – Csíksomlyó 30,3 km, 10 óra

M12 Mária Út: Brassó – Sepsiszentgyörgy - Csíksomlyó – Maroshévíz – Vatra Dornei

6. Csomag: Mikóújfalva – Csíksomlyó 2 nap/53 km

1 nap: Mikóújfalva Máltai tábor– Sepsibükszád - Tusnádfürdő – Ujtusnád – Tusnád 28 km kb. 9 óra

2 nap: Tusnád – Verebes – Csatoszeg -Szentsimon – Szentkirály – Csíksomlyó 24,9 km 8 óra

7. Csomag: Bélbor – Csíksomlyó 5 nap/126,5 km

1. nap: Bélbor – Maroshévíz: 24,4 km, 8 óra

2. nap: Maroshévíz – Galócás – Salamás – Várhegy – Gyergyóremete – Gyergyóditró: 27,2 km, 9 óra

3. nap: Gyergyóditró – Gődöc – Gyergyószárhegy – Gyergyóalfalu – Gyergyócsomafalva – Gyergyóújfalva: 22,6 km, 7,30 óra

4. nap: Gyergyóújfalva – Vasláb – Csíkkarcfalva: 26,6 km, 9 óra

5. nap: Csíkkarcfalva – Csíkdánfalva – Csíkmadaras – Csíkrákos – Csíkelne – Csíkpálfalva – Csíksomlyó: 25.7 km, 8.30 óra

M28 Mária Út: Sepsiszentgyörgy – Futásfalva -Perkő – Kászonok -Csíksomlyó -Kostelek

8. csomag: Esztelnek – Csíksomlyó 3 nap/ 71,8 km

1. nap: Esztelnek – Csángótelep -Kászonjakabfalva -Kászonaltíz 23,8 km, 8 óra
2. nap: Nagykászon (Kászonaltíz) – Csinód – Csíkbánkfalva: 30,7 km, 10 óra
3. nap: Csíkbánkfalva – Csíkmindszent – Csíkszentlélek – Csíksomlyó: 15,5 km, 5 óra

9. csomag: Kostelek – Csíksomlyó 1 nap

- 1 nap: Kostelek – Szellő tető – Csomortán -Csíksomlyó 27, 5 km 9 óra

M29 Mária Út: Miklósvár - Barót – Csíksomlyó 3 nap/ 61,8 km

10. Csomag: Erdőfüle - Csíksomlyó 2 nap/41,8 km

- 1.nap: Erdőfüle – Szentimrei Büdösfürdő: 24,8 km
- 2.nap: Szentimrei Büdösfürdő – Csíksomlyó: 17 km

Ezeket a csomagokat javasoljuk természetbarát, túrázni vágyó személyeknek. A táj szépsége és az emberek életvitele sajátos élményt nyújt. Egyénileg csak tapasztalt zarándokoknak javasoljuk. Gyerekeknek 12 év alatt és sérült személyeknek nem ajánljuk!

Gyerekeknek, kevésbé tapasztalt túrázóknak és nagyon időseknek a következő csomagokat ajánljuk:

11. Csomag: M12, 1 nap: 26 km

1. nap: Csíkkarcfalva – Csíkdánfalva – Csíkmadaras – Csíkrákos – Csíkdelne – Csíksomlyó 25.5 km, 7.15 óra

12. Csomag: M28 Mária Út, 1 nap: 16 km

1. nap: Csíkszentgyörgy – Csíkmindszent – Csíkszentlélek – Csíksomlyó 16 km, 5 óra

Ezek a szakaszok tematikus útként, tanösvényekként is használhatóak. Az út mentén nagyon szép és régi Mária tiszteletére felszentelt templomok találhatóak. Még élő néphagyományokkal, népi szokásokkal is ismerkedhet a zárandok.

6.2. Tematikus zárandoklatok szervezése

A tematikus zárandoklatok kevésbé a sport, és a teljesítmény jellegre, hanem, inkább szellemi, lelki összetevőire helyezik a hangsúlyt. Egyre több vallási, egyházi, spirituális vagy kulturális rendezvénysorozat formálódik a térségben, melyeket legtöbbször csak be kell fűzni a Mária Út szervezési rendszerébe. Ezeken kívül a zárandokút élénkülése a jövőben újabb eseményeket, vallási produktumokat hozhat a felszínre, amelyek nemcsak a turisták lelki szükségleteit szolgálhatják, hanem a helyi társadalmakét is.

Minél több szervezett zárandoklat szerveződik tehát az év során, annál előbbé válik az Út.

Ezt segítik elő a nemzetközi és helyi zárandoklatok:

Gyalogos:

- Pünkösdi zárandoklat – indul Budapestről Csíksomlyóra 40 nappal a Pünkösdi Búcsú előtt
- Szent Jobb Zárandoklat – indul Gyimesbükkről (júl.9) Budapestre (augusztus 20-ára érkezik meg a körmenetre)
- CSIT – kb. aug 15 körül – kb. 11-17
- 1 Úton - mindig az augusztus 15-i Nagyboldogasszony ünnepnap utáni első szombaton Csíksomlyótól - Mariazellig 1-2 napos zárandoklatok szerveződnek az útszakaszon lévő Mária kegyhelyekre.

Kerékpáros: Zárandoklat a Mária Úton – Ferbit – www.ferbit.ro

Helyi zárandoklatok: Élő Rózsafüzér zárandoklat Csíkszeredában, Mária köszöntő, Hajnali keresztút járása Húsvétkor a Jézus hágón, stb.

Tematikus zárandoklatok:

Gyermekek számára tanösvényként lehet használni a Csíksomlyó - Karcfalva szakaszt, ami 4 nagyon szép, régi templomot érint: Csíksomlyó, Delne, Göröcsfalva, Karcfalva templomait. A természeti örökség megismerésére alkalmas a Csíksomlyó - Tolvajostető, Csíksomlyó-Szellőtető szakaszok.

Egy nagyon fontos feladat, felkelteni a vágyat az emberekben, hogy elinduljanak zárandokolni. Aki megtapasztalta a zárandoklás jótékony hatását, keresni fogja a lehetőségét, hogy újra elindulhasson. Ebben rejlik a kulcsa annak, hogy robbanásszerűen nő és fejlődik a zárandokturizmus.

6.3. A termékformálás lépései

A turisztikai terméké válásnak van néhány jól körvonalazható eleme:

1. A jelenlegi igénybevételi lehetőségek részletes kidolgozása, kibővítése szolgáltatáselemekkel
2. Együttműködések kidolgozása az út által „érintett” szolgáltatókkal
3. Kapcsolatfelvétel utazásközvetítőkkal, együttműködések kidolgozása
4. Promoválás, marketing, kapcsolt termékek és szolgáltatások eladása (ld. marketing tervet)
5. A termékek folyamatos fejlesztése, új élményelemek és tájékoztató módszerek integrálása

7. Várt eredmények és továbbfejlesztési lehetőségek

A vallási központok és zárandokutak (mint például a több országon átívelő Mária Út koncepciója) hatalmas gazdasági és társadalmi lehetőséget adnak a helyi társadalmaknak, új erőt jelentenek a zárandokok számára és számos más hasznuk van. A zárandokutak és központok kiépítése és fejlesztése a gazdaság fellendülését is maga után vonja az adott régióban. A helyi KKV-k közül a

turizmus, a vendéglátás, az építőipar, a nyomdák, a szállítócégek az elsők, amelyeket azonnal érint a változás. Jól kiépített zarándokutak segítik Hargita megye gazdaságának fellendülését, összekötik a székelységet, az anyaországi magyarságot a szomszédos országban élő nemzetrészekkel, és elősegítik a határon túli magyar megmaradást. Olyan komplex feladatkörök élénkítését is fel tudják vállalni, mint a felnőttképzés vagy szellemi műhelyek üzemeltetése (elég, ha ebben a kérdéskörben Csíksomlyóra gondolunk).

Várható általános eredmények és hatások:

Elsődleges hatások - a sikeres kiépítés esetén - , a zarándokok és turisták számára spirituális, vallási, önismereti és kikapcsolódási lehetőségeket biztosít, jó alkalmakat teremt, szervezett, kulturált és biztonságos körülmények közötti szabadidős élmény megélésére,

- indirekt hatásként a térség szakrális emlékeit, történelmi helyeit, kulturális látnivalóit és természeti értékeit egy más, a futó megtekintés helyett a tényleges megismerést előtérbe helyező módon fogja tálalni új célrétegek felé, mely az említett vonzerőknek jobb kihasználtságot, a látogatott térségeknek gazdasági potenciált és jobb ismertséget, nemzetközi hírnevet is hozhatnak.

- további indukált hatása lehet, hogy a kereszténységen belüli összetartozást, a közép-európai kohéziót erősíti, a látogató és látogatott célrétegek közötti kölcsönös megértés és béke fő eszközévé válhat, a krisztusi értékek terjedésének egy posztmodern, de ugyanakkor hagyománytisztelő formáját alakíthatja ki.

Gazdasági hatások Hargita megyében:

- a nyugati útvonalak mentén több panzió és más turisztikai szálláshely jobb kihasználtsági mutatót tud elérni a jövőben

- helyi kézművesek és élelmiszergyártók, kereskedők javítják a bevételi eredményeiket, a

zarándokok és őket kiszolgáló forgalomnak köszönhetően.

- nagyobb turistamozgás általában nagyobb közlekedést, több igénybevett kapcsolódó szolgáltatást is jelent, melyek mind a megye gazdaságát támogatják, kisebb vagy nagyobb mértékben.

Társadalmi hatások Hargita megyében:

- a helyi kulturális-építészeti értékekre való odafigyelés, karbantartás, kiépítés,

- vallási „rekultiváció”, megerősödés a helyi lakosság körében is, önmagunk megismerése a látogatók „szemüvegével”.

- eszmecserék, kitekintés a világra a látogatók révén, a tolerancia javulása a spirituális és implicit nemzetiségi másság, különbözőség iránt.

Környezeti hatások Hargita megyében:

- birtokbavétel, bizonyos ritkán használt területek gyakrabban lesznek látogatva, így lehetséges, hogy egyes illegális tevékenységek kisebb mértékben tudnak jelen lenni ilyen háttérterületeken.

- a természeti, ökológiai helyszínek felértékelődése a turisztikai látogatottságnak köszönhetően.

- minimális taposás, legelő területek károsodása a taposás következtében: a zarándokok jellemzően fegyelmezett turisták, szándékos rongálás nem jellemző, de az ösvények intenzív használata az érintett területen kis mértékű degradációt, rosszabb esetben eróziós formákat is előidézhet.

- nagyobb autóforgalom: noha a zarándokok gyalogosan közlekednek, az ők el- vagy visszaszállító szolgáltatások többnyire közúton történnek, ami egy kis mértékű autóforgalom növekedést is okozhat a jövőben.

Továbbfejlesztési lehetőségek

A Mária Út egyik fontos eleme, mely úgy a jelenleg elkezdett útvonalakban, mint a jövőbeni tervekben benne van, az útvonalak bővítése. Másképpen, az útvonalakat minőségileg és mennyiségileg is bővíteni kell, hiszen ez nem egyetlen hosszú gyalogos útvonal, hanem – csakúgy, mint a járműves közlekedésben – egy hálózat és egy közlekedési rendszer – melynek minél nagyobb a terület lefedési mértéke, annál nagyobb az igénybevételi szintje. Tehát a mennyiségi bővítés célja, hogy egyre több potenciális zarándoknak biztosítson lehetőséget arra, hogy minél kisebb utazással vagy akár utazás nélkül is felléphessen, akár az otthona közelében a Mária Útra és Csíksomlyóig vagy más közbenső pontjáig relatív kényelmesen zarándokolni tudjon. A minőségi fejlesztés célja pedig az, hogy az útvonal egyre járhatóbb, felismerhetőbb és mindenekelőtt biztonságos legyen, alapvető óvóhelyekkel, térbútorzattal rendelkezzen, úgymint beálló helyek, pihenőhelyek, forráshelyek, stb.

A másik lényeges továbbfejlesztési irány a tájékoztatási rendszer egységesítése, átláthatóvá tétele. Minden pihenőhelynél vagy zarándok-csomópontnál, szálláshely-településnél szükséges lesz egy – a zarándoklattal kompatibilis vonzerők, látnivalók bemutatása. Ennek egyik legegyszerűbb és -ésszerűbb formája a kis, egyforma méretű kártyákon megjelenített vonzerők, melyeket a főbb szálláshelyeken lehet egy pannón vagy többzsebes tarisznyában kínálni az érkező turistáknak. A zarándokok a rendelkezésre álló 10-20-30 kártyából kiválasztja azt a néhányat, melyeket a tartózkodási idejének és érdeklődésének megfelelően ki akar próbálni az illető városban, faluban vagy a környéken (templom, csatahely, múzeum, ökoszisztéma stb.).

A fejlesztés lényegéhez tartozik, hogy a megfelelő célrétegeket el is tudja érni, meg tudja szólítani a pár év múlva jól kiépülő útvonal hálózat. Megfelelő zarándokok nélkül az út nem lesz élő, nem fogja tudni „fenntartani” önmagát, emiatt egy szükséges, de elégséges igénybe vevői létszámot kell elérni. Ehhez pedig megfelelő tájékoztatás, kommunikációs tevékenység szükséges (ld. a későbbi marketing tervben)

A tervekhez tartozik, hogy egy idő után szűrni kell a vélhetően szaporodó, különféle minőséget és szolgáltatásokat kínáló szálláshelyeket is, az útvonal mentén. Nyilván ezeket nem a piaci működéstől vagy a turisztikai forgalomból kell és lehet kivonni, hanem a Mária Úttal való direkt kapcsolattól. E szűrés legfőbb eszköze lesz a Mária Út *minősített* szálláshelyek rendszerének kialakítása, egy egységes jelölés révén.

Ennek megfelelően a zarándokút honlapja is folyamatosan bővülni fog és új letölthető programokkal fogja segíteni a zarándokok tájékozódását, tartalmas időtöltését és gyaloglását.

Tervben van ugyanakkor egy zarándokvezetői képzés kifejlesztése is, mely a legfőbb érintett településeken felkínál ilyen jellegű szolgáltatást a turisták számára, egyben biztonsági, lelki-szellemi és kulturális célokat szolgálva.

A zarándokút akkor lesz teljes, ha nemcsak a végpontjai, hanem a közbenső pontjainál is minél gazdagabb vallási, spirituális programok, események, tematikus hétvégék várják a zarándokokat, egész évben. Ezek idővel fognak megjelenni vagy bekerülni a zarándok figyelmébe, és egyre vonzóbbá teszik a igénybevételt a legtöbb vendég számára. Mégis, a zarándokút egyesek számára az elvonulást, a magányt is jelenti, így ezt az értékét is biztosítani kell tudni, tehát az események nem kell zavarják vagy túlságosan „körbefogják” az érkező turistákat.

8. Más zarándokutak: a csíksomlyói ferences meditációs útvonalak

Csíksomlyó – mint a megye egyik legfontosabb zarándok desztinációja – több kisebb helyi jellegű zarándokutat „szótt” maga köré, melyek célja, hogy a több napig itt tartózkodó lelki gyakorlatot végző látogatók fél nap vagy egy egész nap erejéig a természetben sétálva is lelki

feltöltődést kapjanak, anélkül, hogy egy több napos zárandoklatot kelljen előkészítsenek.

Ezen kis utak célja, hogy a kegytemplom és szűkebb környezetén túl a Kis-Somlyó – Nagy-Somlyó nyergét, valamint a kissé félreeső, de annál vonzóbb Hosszúaszó völgyét is bevonva a szakrális térbe kibővítsük ezt és lehetőséget nyújtsunk a teljes szellemi-lelki-fizikai kikapcsolódásra a zárandoklatot helyben próbálgató látogatóknak és helyiek számára.

1. Kájoni János meditációs út (jelen: fekete K)

Egy megközelítőleg félnapos útszakasz, mely a kegytemplomtól indul és a somlyói borvízforrást érintve, az autóúton közelíti meg a két Somlyó nyergét, majd onnan továbbhaladva a Nagy-Somlyót megkerüli nyugat felől és felvezet a második nyeregbe, ahonnan feljutunk egy kisebb ösvényen a Nagy-Somlyó második csúcsára. Itt valamikor egy kolostor állhatott, melynek romjai ma is láthatók, kisebb kitérő megtételével. A bükkös erdőben egy meredek oldalon beereszkedünk a Kis-Somlyó nyergébe (itt tartják a pünkösdi búcsús nagymisét), majd a kápolnák érintésével visszaérünk a borvízforrásokhoz. Ez egy közepes nehézségű út. Gyerekeknek 12 év alatt és kezdő túrázóknak nem ajánljuk!

2. Écsy János meditációs út (jele: a barna T)

A második nyeregig hasonló útvonalon halad, mint a Kájoni János út (tehát a borvítól a két Somlyó nyergébe, majd a város felől közelíti meg a második nyeret), de ezek után továbbmegy a hegy oldalában (dél fele) és megkerüli Nagy-Somlyót különösebb további kapaszkodó nélkül.

Ez egy könnyebb változat, melyen idővel kialakítható egy nagyobb méretű keresztút is. Gyerekeknek és kezdőknek is javasolható!

3. Xantus János meditációs út (jele: a zöld X)

Ez egy egynapos út. Hasonló nyomvonalat követ, mint a másik kettő, viszont a második

nyeregből tovább halad és eléri keleti irányban a nagy gerincet, melyen jobbra fordul és kényelmesen haladunk a hosszúaszói Xantus kúria romjai és a kápolna fele. Itt az ebédet is elfogyaszthatjuk és visszafordulunk Csíkszentlélek irányába. A szentléleki templom mellett a sok évszázados hárfát is megtekinthetjük, majd a Véreskép (az 1694-es tatárbetörés emlékműve) és Fitód falu érintésével újból a nyereg nyomvonalán érhetünk vissza Csíksomlyóra.

Ez egy közepes nehézségű út. Gyerekeknek 12 év alatt és kezdő túrázóknak nem ajánljuk!

9. Következtetések, kapcsolódások

A Hargita megyei zarándokutak jelenleg nagymértékben a Mária út köré csoportosulnak. A Mária út vélhetően a későbbiekben is a legfontosabb Hargita megyei zarándokútrendszer lesz, ha a jövőben meg is jelenik több más hasonló jellegű útvonal.

A Mária út jelenleg kiépülés alatt álló közép-európai zarándokút, mely elsődleges céljain túl egy példás közép-európai összefogási sikertörténet is lesz. A kiépítés jelzésrendszere előrehaladott állapotban van, de számos más szolgáltatás elem még szervezési fázisokban vagy koncepció dilemmáknál stagnál. Az út képes lesz arra, hogy szellemi, kulturális és lelki élményt biztosítson az igénybe vevő látogatók számára, egy autentikus, környezetével még organikus kapcsolatban élő helyi emberek vendégszeretetét élvezze. Az útnak már vannak kiépült vagy kijelzett igénybevételei szakaszai, egységes, megkülönböztető arculati elemei.

Mindezen túl, a zarándokút kiépítése önmagában is egy zarándoklat, egy útkeresés, egy hosszú "gyaloglás" mely kitartó lépegetés után hoz majd konkrét eredményeket, sikert. És a kiépülés után a működtetés, a továbbfejlesztés újabb zarándoklatai fognak felvetődni. A folyamatban ugyanakkor nagyon sok intézményi és egyéni szereplő hozzájárulása várható, akárcsak eddig.

A Hargita megyei szakaszok különlegesek lesznek, hiszen nemcsak egy irányt kínálnak fel,

hanem 5-6 irányból teszik lehetővé a nagy zarándokút egyik végpontjának, az erdélyi szakrális térnek egyik kiemelkedő súlypontjának, Csíksomlyónak a megközelítését.

Egy út akkor lesz élő és élvezhető, ha lesznek igénybevevők, zarándokok. A zarándoklat egyszerre egy magányos és egy társasági élmény, váltakozó lehetőségeket kínál fel a látogatók számára. De fontos, hogy az utakat járják, anélkül minden út eltűnik, elkopik, kiesik a köztudatból. Mindezt pedig a változatos és ugyanakkor pedig mértéktartó programokkal és szolgáltatásokkal, jó kommunikációs készségekkel lehet életben tartani.

A Hargita Megye Tanácsának különösen fontos szerepe lesz a közeljövőben, egyrészt a Mária Út és más zarándokutak kiépítésének feladatába, ennek további támogatásában, másrészt a zarándokutak bútorzatainak, tájékoztató rendszerének a karbantartásában, harmadrészt pedig a zarándokutak folyamatos promoválásában, ismertté és elfogadottá tételében, nemcsak a turisták, hanem a helyi szereplők körében is.

Jelen fejlesztési koncepció a keretet, a kiindulási pontot jelenti a zarándokutak megtervezéséhez és kivitelezéséhez. A koncepció utáni részek – melyek a Recultivatur projektben felvállalt feladatokat is jelentik – a következő sorrendben épülnek fel, hozzájárulva a megfogalmazott célok megvalósulásához:

1. Fejlesztési koncepció elkészítése és társadalmazása
2. Útvonalak kidolgozása, turisztikai tartalommal való feltöltése, elfogadása
3. Turisztikai útikönyvek megírása (zarándokkalauz)*
4. Marketing terv elkészítése, marketing eszközök megnevezésével
5. Weboldal létrehozása és tartalommal való feltöltése (mint egyik marketing eszköz)
6. Tájékoztató füzet elkészítése

**Megjegyzés: Valószínűsíthető, hogy a turisztikai útikönyv vagy zarándokkalauznak nevezett dokumentum több részletben fog megjelenni, több füzetből fog állni, mivel az útvonalak látnivalóinak és leírásának a terjedelme nem kezelhető egyetlen kötetben, ezt túlságosan nagygyá és áttekinthetetlenné tenné az útikönyvet.*

Ezenkívül jelen fejlesztési projekt, a Mária Út megvalósítása kapcsolódik egy másik szakrális projekthez, melynek célja a Csíksomlyó körüli vallási élmények, programok fejlesztése, bővítése, gazdagítása, az egész naptári év során. Különböző elemei vannak e fejlesztésnek, úgymint: Mária köszöntők, több napos zarándokhétvége programok, tematikus zarándoklatok pl. betegek, fiatalok zarándoklata, melyek mind Csíksomlyóhoz kapcsolódnak és hozzáadnak valamit ahhoz, hogy ez a hely megtalálja méltó helyét az európai nagy zarándokközpontok sorában. A zarándok a Mária Úton közelíti meg Csíksomlyót (gyalog, kerékpárral, lóval, autóval), felkészül a megérkezés pillanatára, hogy keressen és találjon válaszokat élete fontos kérdéseire. Csíksomlyóra érkezve bekapcsolódhat a kegyhely szervezett programjaiba, ahol lelkileg és szellemileg is fel lehet tölteni. A zarándok a szakrális térből visszatérve úgy a családjára, mint a társadalomra is pozitívan tud hatni.

Mindkét projekt egy értékes és érdekes, vallási és kulturális szempontból gazdag desztinációvá változtatja Csíksomlyót és Hargita megyét, hiszen a megyében nemcsak egyetlen útvonal van, mint jellemzően más megyékben, hanem hálózatszerűen fonják majd át a megyét a Mária Út különböző útvonalai, összesen 550 km távolságban. Mindez a térséget egyik legfontosabb zarándok és egyben ökoturisztikai tereppé és desztinációvá képes előmozdítani, amennyiben az útvonalak kiépítése és ezek tartalmi-kommunikációs feltöltése sikeres lesz.

Irodalomjegyzék

- Harkányiné Székely Zsuzsanna, Horkay Nándor, Molnár András, 2010: MÁRIA ÚT - A

KÖZÉP-EURÓPÁN ÁTÍVELŐ SPIRITUÁLIS TURISTA- ÉS ZARÁNDOKÚT (kézirat)

- Mária Út Egyesület, 2009: A Mária Út (Via Mariæ) és a Mária Út Közhasznú Egyesület rövid bemutatása
- www.mariaut.hu (letöltés: 2013. szeptember)
- <http://www.vasarnap.katolikhos.ro/archivum/2010/383.html>